

Odbor za pravna pitanja

23.11.2017

RADNI DOKUMENT

o 3D ispisu, izazovu u područjima intelektualnog vlasništva i građanskopravne odgovornosti

Odbor za pravna pitanja

Izvjestiteljica: Joëlle Bergeron

Uvod

Trodimenzijski ispis (ili 3D ispis) pojavio se 1960-ih u eksperimentalnoj fazi.

Iz Sjedinjenih Država ta je tehnologija počela ulaziti u svijet industrije početkom 1980-ih.

Razvoj 3D ispisa dogodio se paralelno s komercijalizacijom 3D pisača i pojavom subjekata koji su nudili digitalne modele i usluge 3D ispisa.

3D tisak zapravo je opći pojam kojim je obuhvaćeno nekoliko vrsta tehnologije pomoću kojih je moguće, na temelju digitalne datoteke i uz pomoć 3D pisača, proizvoditi fizičke predmete. Izvorno je osmišljen za proizvodnju prototipova koja i danas predstavlja najveći dio tržišta 3D tehnologije.

Široj javnosti postao je dostupan uvođenjem na tržište 3D pisača za osobnu uporabu, no to tržište je i dalje marginalno, što se u srednjoročnom razdoblju vjerojatno neće mijenjati zbog ograničenih materijala dostupnih potrošačima.

Danas se 99 % predmeta ispisuje pomoću istih materijala, odnosno plastike, smole i metala. Jedan od glavnih izazova u 3D sektoru bit će kombiniranje više materijala.

S druge strane, razvoj usluga ispisa na daljinu, ponekad u kombinaciji s platformom za razmjenu 3D datoteka na internetu, svakome omogućuje ispis 3D predmeta znatno veće kvalitete od one koja se može postići strojem niže klase. Dostupnost 3D pisača u obrazovnim ustanovama i zajedničkim prostorima proizvodnje (tzv. „fablab”) također omogućuje pristup tehnologiji za sve. Trenutačno se većina visokotehnoloških sektora koristi tom vrstom tehnologije jer njezina uporaba pozitivno utječe na inovacije, a često i na okoliš.

Očekivanja su velika u zdravstvenom sektoru, u kojem bi se ta tehnologija mogla koristiti za proizvodnju proteza, zubnih implantata, ljudske kože ili čak organa, posebno bubrega itd., ali i u sektoru zrakoplovstva, u kojem stvaranje laganijih dijelova omogućuje manju potrošnju goriva i samim time uštedu. Airbus trenutačno ispituje zrakoplov s čak 1000 dijelova ispisanih 3D tehnologijom. Razvoj te tehnologije relevantan je i za sektor proizvodnje rezervnih dijelova u automobilske industriji, industriji igračaka i električnih kućanskih uređaja. Naposljetku, 3D ispis i 3D skeniranje sve više se koriste u muzejima u svrhu restauracije povijesnih predmeta i za istraživanja, posebno arheološka.

EU je tu tehnologiju uvrstio među prioriteta tehnološka područja. Komisija ga je u svom nedavno objavljenom dokumentu za razmatranje o svladavanju globalizacije (COM(2017(240)) uvrstila među glavne čimbenike koji će dovesti do industrijskih transformacija.

Od europskih inicijativa možemo navesti projekt Vanguard, koji okuplja 30 europskih regija koje surađuju na poticanju ulaganja u inovacije na način da se, primjerice, u suradnji s industrijom, osmišljaju projekti koji se koriste tehnologijom 3D ispisa za izradu lakših i fleksibilnijih metalnih dijelova.

U mišljenju o 3D ispisu, Europski gospodarski i socijalni odbor čak je naveo da će „digitalna revolucija, zajedno s tom revolucijom u proizvodnji, omogućiti vraćanje proizvodnje u

Europu iz regija s nižim dohocima kako bi se na domaćem terenu potaknule inovacije i stvorili uvjeti za održiv rast” (2015/C 332/05).

Ali iako se za tehnologiju 3D ispisa često kaže da će dovesti do preobrazbe proizvodne industrije, zasad je njezin utjecaj na proizvodnju robe i dalje ograničen. Na primjer, u jednom izvješću Misije za znanost i tehnologiju Glavnog konzulata Francuske u San Franciscu ističe se da: „unatoč potencijalu, obećanjima i uzbuđenju oko 3D ispisa, razvoj sektora odvija se relativno sporo: klasična sredstva proizvodnje zadržat će veći dio proizvodnog tržišta u kratkoročnom i srednjoročnom razdoblju, a promjene će najprije biti vidljive u područjima izrade prototipa, proizvodnje malih količina i proizvoda prilagođenih osobnim potrebama.”

Poduzeća bi od 3D ispisa, koji bi omogućio proizvodnju na zahtjev, mogla imati brojne koristi: skraćivanje logističkog lanca, manje operacija skladištenja i prijevoza, ali i manji utjecaj na okoliš te smanjenje rashoda za osiguranje robe.

Manji broj intervencija omogućio bi poduzećima da vrate preseljenu proizvodnju.

Svi smo svjesni toga da bi ta proizvodnja bila uglavnom povjerena strojevima, što bi mogao biti izvor briga. Međutim, to bi moglo imati i pozitivan učinak na stvaranje novih radnih mjesta, koja bi bila manje zahtjevnja i manje opasna (tehničari održavanja, inženjeri, projektanti itd...) kao i na smanjenje troškova proizvodnje (proizvodnja u malim količinama).

3D ispis omogućuje bolje iskorištavanje resursa i lokalnu proizvodnju, što utječe na smanjenje troškova prijevoza i emisija stakleničkih plinova.

Premještanjem proizvodnje mogla bi se održati njezina dodana vrijednost na lokalnoj razini, a manjim kretanjem robe 3D ispis utjecao bi ujedno na smanjenje troškova prijevoza i emisija ugljikova dioksida.

Svrha i opseg izvješća

Kada je riječ o 3D ispisu, možemo postaviti brojna konkretna pitanja: iz područja prava, etike, zdravlja ili sigurnosti.

To se posebno odnosi na zdravstvo, u području kojeg reprodukcija organa već predstavlja prava etička pitanja, kao i pitanja jednakosti pristupa zdravstvenoj zaštiti, ali i zdravstvene izazove.

Primarna su također i sigurnosna pitanja, posebno u proizvodnji rezervnih dijelova, na primjer, automobila, zrakoplova ili vatrenog oružja.

3D ispisom bi se olakšali i načini krivotvorenja, ne samo zbog pojedinaca koji bi mogli imati koristi od iznimke privatnog reproduciranja, već i zbog organiziranih mreža koje bi ostvarivale dobit prodajom krivotvorenih proizvoda. U tu svrhu, za sprečavanje krivotvorenja neophodno bi bilo razviti zakonitu ponudu 3D ispisa kako bi pojedinac koji želi ispisati autorsko djelo to mogao učiniti bez povrede zakona te zajamčiti pravednu naknadu autoru. U toj bi perspektivi moglo biti korisno da

organizacije za kolektivno ostvarivanje prava surađuju s platformama za razmjenu datoteka

kako bi osigurale da se uvjetima korištenja datoteka poštuju prava i interesi autora.

Izjestiteljica predlaže usmjeriti izvješće na mahom horizontalna pitanja u vezi s intelektualnim vlasništvom i građanskopravnom odgovornosti, u skladu s nadležnostima Odbora za pravna pitanja.

3D ispis otvara pitanja intelektualnog vlasništva i građanskopravne odgovornosti iz dva glavna razloga:

- u pogledu intelektualnog vlasništva, zbog mogućnosti personalizacije predmeta.
- u pogledu građanskopravne odgovornosti, zbog posebnosti funkcioniranja lanca proizvodnje.

Činjenica da se predmet proizvodnje može proizvesti digitalno omogućuje njegovu izmjenu i varijaciju bez ograničenja. Susret digitalnog i fizičkog svijeta koji je omogućila ta nova tehnologija za sobom povlači i promjene u funkcioniranju lanca proizvodnje jer s datotekama koje su već dostupne na internetu, on najavljuje pojavu participativne inovacije u kojoj može sudjelovati i šira javnost. Naime, datoteke s otvorenim kodom mogu se slobodno izmjenjivati, poboljšavati i personalizirati.

Intelektualno vlasništvo

Kada je riječ o intelektualnom vlasništvu, potrebno je naglasiti nekoliko razlika. Potrebno je razlikovati ispis kod kuće za osobnu uporabu i ispis u komercijalne svrhe, ali i opskrbu među stručnjacima i opskrbu između stručnjaka i potrošača.

Francusko vrhovno vijeće za književno i umjetničko vlasništvo u izvješću Odbora za razmatranje 3D ispisa i autorskih prava ocijenilo je da „se čini da demokratizacija 3D ispisa zasad ne predstavlja golemi problem kršenja autorskog prava, predmeta dotičnog izvješća. Korisnici tzv. „fablabova“, odnosno usluga za ispis dostupnih na internetu, uglavnom su stručnjaci, posebno dizajneri, koji se tom tehnikom koriste za proizvodnju predmeta u ograničenom broju, u okviru svoje stvaralačke aktivnosti. Rizik od krivotvorenja obuhvaća uglavnom likovna umjetnička djela.”

U izvješću se navodi da je „u kratkoročnom i srednjoročnom razdoblju najveći izazov povećati sudjelovanje stručnih posrednika u području poštovanja autorskih prava. To je prije svega slučaj s platformama za razmjenu 3D datoteka na internetu koje mogu smještati informacije na poslužitelju u skladu s Direktivom 2000/31/EZ o elektroničkoj trgovini, kojom je ograničena njihova odgovornost iako, barem kad imaju aktivnu ulogu koja im omogućuje pristup pohranjenim datotekama ili kontrolu nad njima, to se ograničenje više na njih ne odnosi. S obzirom na to da je granica tanka, potrebno je pojasniti pravnu situaciju u tom području.”

Isto vrijedi i za usluge 3D ispisa i softvera za 3D digitalizaciju, kao i za pružatelje usluga 3D ispisa, koji bi trebali sustavno upotrebljavati pedagoški pristup pozivanja na poštovanje prava intelektualnog vlasništva i u stvorene 3D datoteke, kao što je prethodno navedeno, uključiti elemente koji omogućuju njihovu sljedivost.

Zaključak je da pravni stručnjaci ne smatraju da je 3D ispis znatno utjecao na autorska prava.

Stvorena datoteka može se smatrati djelom i bit će odgovarajuće zaštićena. Glavni je izazov međutim, u kratkoročnom i u srednjoročnom razdoblju, više uključiti stručne posrednike u području autorskih prava. Buduća revizija Direktive 2004/48/EZ o provedbi prava intelektualnog vlasništva, koju je Komisija najavila u ovom mandatu, bit će osobito važna u tom smislu, čak i uz mjere „neobvezujućeg zakonodavstva” u pogledu informiranja o toj temi.

Građanskopravna odgovornost

Ta razlikovanja posebno su relevantna u razmatranju aspekata koji se odnose na građanskopravnu odgovornost. Tako, primjerice, odgovor na pitanje o odgovornosti za proizvode i štetu iza kojih stoje neispravne datoteke mogao bi biti, kada je riječ o potrošačima, u člancima 10. i 14. Prijedloga Europske komisije „o određenim aspektima ugovora o isporuci digitalnog sadržaja”. S druge strane, Direktivom 85/374/EEZ o odgovornosti za neispravne proizvode obuhvaćeni su svi ugovori. Potrebno je napomenuti da je Europska komisija pokrenula reviziju te direktive zbog razvoja događaja u području 3D ispisa i kako bi utvrdila odgovara li ona i dalje aktualnim potrebama. Njezini se zaključci očekuju krajem 2017.

Posebna funkcija zakonodavstva u području odgovornosti jest podržati tržište osiguranja: ako odgovornost u nekom području nije jasna, osiguranje je obično skupo ili ga uopće nema, što utječe na dostupnost rizičnog kapitala.

Opća pravila o odgovornosti primjenjuju se i za 3D ispis. Jedan od argumenata za posebnu obradu štete koju je prouzročio predmet proizveden uporabom tehnologije 3D ispisa jest da bi žrtva teško mogla identificirati za to odgovornu osobu. Tim se propisima može identificirati 3D pisac, proizvođač softvera za upravljanje 3D pisčem ili osoba koja je izradila predmet pomoću softvera i 3D pisca.

Građanskopravna odgovornost često je neusklađeno pitanje podložno nacionalnom zakonodavstvu. Zakonodavstvo Unije ograničeno je na posebne propise kao što je građanskopravna odgovornost za neispravne proizvode. U pogledu te odgovornosti, trebalo bi razmotriti bi li proizvođači 3D pisca trebali snositi više odgovornosti od proizvođača drugih alata ili strojeva koji se mogu koristiti za stvaranje predmeta.

Kada je riječ o posebnoj uporabi 3D ispisa u zdravstvenoj skrbi, ona bi ovisila o ugovornim odnosima sa strankama, a konačni korisnici, pacijenti, obuhvaćeni su različitim sustavima zdravstvenog osiguranja.

Daljnji koraci

Mogli bismo se dotaći i drugih pitanja, primjerice treba li uključiti ili ne u stvorene 3D datoteke elemente koji omogućuju njihovu sljedivost ili pak osigurati sljedivost ispisanog predmeta pomoću, na primjer, unutarnje oznake (DNK). Podrazumijeva se da je potrebno biti oprezan u sektoru 3D ispisa. Naime, potrebno je još mnogo godina i mnogo stručnog znanja prije no što ćemo moći proizvesti kvalitetan proizvod koji neće biti opasan za svog korisnika ili potrošača. Kako bismo preduhitрили probleme u vezi s odgovornošću u slučaju nesreće ili povrede prava intelektualnog vlasništva sigurno je da je potrebno uspostaviti nove pravne norme na razini EU-a ili postojeće prilagoditi konkretnom primjeru 3D tehnologije.

Pred nama su danas mnogi rješenja na pitanja intelektualnog vlasništva i građanskopravne odgovornosti: stvoriti sveobuhvatne baze podataka za predmete koje je moguće ispisati kako bi se kontrolirala reprodukcija trodimenzionalnih predmeta zaštićenih autorskim pravom, okrenuti se prema zakonskom ograničenju broja osobnih preslika trodimenzionalnih predmeta kako bi se izbjeglo nezakonito reproduciranje ili pak uvesti porez na 3D ispis za nadoknadu štete nanesene nositeljima prava intelektualnog vlasništva zbog privatnog 3D reproduciranja predmeta? Niti jedno od tih rješenja nije samo po sebi dovoljno.

U svakom slučaju, zakonskim će se rješenjem morati izbjeći duplikacija propisa i u obzir uzeti projekte koji su već u toku. Inovacije je potrebno podržati zakonodavstvom pod uvjetom da ono ne stvara prepreke ili ograničenja.